

חלק מהענינים שנידונו בספר

- 426..... מדוע דין 'קנאים פוגעים בו' - נאמר ב'בועל ארמית' טפי משאר איסורים
- 429..... מדוע שכר מצוה בהאי עלמא ליכא?
- 432..... חת"ס, אליהו מתגלה בשני אופנים: כ'אדם' וכ'מלאך'.
- 436..... כיצד כותבים 'שלום' בס"ת - האם עושים ו'ו' קטנה או יו"ד שמתחתיה עוד המשך.
- טעם ש'שמירת העינים' היא ב'מעשה קל' [הרף עין] - ו'שמירת האזנים' בקושי [ע"י אצבעות]
- 443..... למה צריכות בנות צלפחד להזכיר ש'מת בחטאו' - די בכך שלא הי' ב'עדת קרח'?
- 451..... החיד"א: צלפחד ירד בגלגול בחסיד אחד - ששמר שבת ביותר.
- 452..... י"ב מעלות היו, ועלה אותם משה בפסיעה אחת' - לשם מה נעשה לו נס זה?
- 457..... עצת אחיתופל - לעומת אורים ותומים.
- 466..... מדוע בתפילת מוסף דשבת מזכירים 'שמן' [בלולה בשמן] - ובחגים אין מזכירים עדים, [דודאי רמאי הוא] ואינה צריכה גט ממנו. [ממשך]
- 470..... השמן? ..
- מכאן ילפינן שגם יין צריך להיות בלא קמחים [סוג פגם ביון] - מדוע נכתב זה בקרבן שבועות?
- 472.....

אבן קדש

לקט מתוך הספר
ב' כרכים על התורה
תהלים • מועדים

נ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת פנחס

— גליון 1 —

אך בגורל תחלק את הארץ (כו נה)

■ איך חלקו הארץ בגורל - הלא אין החלקים שווים?

צ"ב האיך חלקו את ארץ ישראל, הלא הגרלה אפשר רק בחלקים שווים, וכאן כתיב: לרב תרבה נחלתו?

א"ק, וי"ל בתרי אנפין: א. שחלקו 'על פי עצמם', אלא שהגורל אישר את שהחליטו. ב. ש'סביב המקום' שנפל הגורל, הגדילו את 'חלק השבט' לפי מספרם.

ותקרבנה בנות צלפחד (כו א)

רש"י למשפחות מנשה בן יוסף - למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה?! אלא לומר לך: יוסף חיבב את הארץ, שנאמר (בראשית ג): 'והעליתם את עצמותי', ובנותיו חיבבו את הארץ, שנאמר: 'תנה לנו אחוזה' [ע"כ].

שואלים: מי אומר שחיבבו את הארץ, אולי רצו רכוש?

א. מתוך ה'אמרי אמת', הלא אביהם הוא המקושש [לחד מ"ד] ומת בתחילת מ' שנה, ומדוע לא ביקשו לקבל חלק בנכסיו בעת ההיא, ורק עתה כאשר באים לנחול את הארץ הם תובעות.

ב. א"ק, עו"ל שהתורה מעידה עליהם כאן [ע"י הזכרת 'יוסף'], שרצו נחלה משום 'חיבת הארץ'.

ותקרבנה בנות צלפחד (כו א)

... ואלה שמותם מחלה נעה וגו', כתב רש"י, ולקמן (סוף במדבר) הוא מונה: 'מחלה ותרצה', מלמד ששקולות היו.

א"ק, קשה, נימא: כיון ש'מחלה' תמיד בראש אלמא כולם שווים, אבל 'מחלה' שווה יותר?

שו"ר ש'שקולות' לאו דווקא - הובא עה"פ (ו כו): 'הוא אהרן ומשה' 1022, ואפשר שאכן מחלה חשובה מאחיותיה.

ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה (כו ב)

א"ק, צ"ב 'לו גם' הי' המצב שאלעזר והנשיאים וכל העדה היו באותו מעמד, מ"מ 'עמידת שאלתם' לפני משה בלבד, ולמה הזכיר כל האחרים?

וי"ל, 'אלעזר' - לפי שחלוקת הארץ באורים ותומים, 'נשיאים' וכל העדה, שהם 'בעלי הדין', לפי שאם הם יורשות, הרי הם מכניסות עוד חלקים ל'קופת השבט' על חשבון השבטים האחרים [למ"ד לבאי הארץ נתחלקה].

אבינו מת במדבר ... בחטאו מת (כו ג)

■ כששומע הכן שמשבחים את אביו שהוא יודע 'בבלי וירושלמי' - האם מותר לכן לומר: אבא יודע רק בבלי

[אגב] - ראיתי 'חשוקי חמד' מביא ירושלמי (יבמות פט"ו ה"ד)

מעשה באשה שהתירוה שני עדים, ובא אדם וטען שהוא הבעל... והנה דעת רב שאינו נאמן [לומר שהוא הבעל] נגד עדים, [דודאי רמאי הוא] ואינה צריכה גט ממנו. [ממשך] הירושלמי

באותו מעמד הי' גם אביו דשמואל, ולחש לבעל [המתחזה]: אולי תועיל לתת גט מספק / לקחו תלמידי רב את 'אביו של שמואל' השכיבוהו על הספסל והיכוהו עם רצועה, על שפקפק נגד הדין של רבם [רב] שאינה צריכה גט. [ראה המשך].

ומביא שם [הירושלמי] שנשרף הספסל והרצועה, והוא 'סימן מן השמים' שלקה ש'לא כדין' / אמר שמואל: לא כך הי' המעשה [היינו לא נשרף הספסל והמקל], אלא קיבל אבא המכות - קם והלך לו [ע"כ מהירושלמי].

והנה נמצא ששמואל מיקל קצת בכבוד אביו, ע"י שמעמיד המעשה על תיקונו, אלא רואים שהעמדת 'שבח מוגזם' על מחציתו - אין בכך 'זלזול בכבוד האב', וכן בן ששמו מאחרים שאביו יודע 'בבלי וירושלמי', ואומר הבן: הוא יודע רק בבלי! אין בכך 'זלזול הורים ומורים'.

ויקרב משה את משפטן (כו ח)

■ בג' מקומות נשאל משה - ובכל פעם ענה באופן שונה

א"ק, ג' דברים נשאל משה, ובכל אחד ענה באופן שונה.

בפסח שני - עמדו ואשמעה / בירושת בנות צלפחד - ויקרב משה את משפטן / במטה יוסף [העברת נחלה ממטה למטה], ויצו משה את בני ישראל .. [אין התייחסות בכלל לשואלים?]

[יתורן בהקדם מעשה יפה, הובא בספר 'אישים ושיטות' להרב זיין עמ' מז].

בביתו של ר' חיים ישבו פעם הגר"י אברמסקי ועוד רב אחד. נכנס יהודי לר' חיים בקובלנא על גבאי ה'חבורא קדישא' בבוריסק, כדלהלן: ב' אנשים נפטרו בעיר ביום אחד, [אחד מהם היה קרובו של המתלונן], ולפי הדין חייבים לקבור קודם את המת שנפטר ראשון, ואילו הגבאים, משום שהנפטר השני היה עשיר, הקדימו לקבור את העשיר.

שמע ר' חיים את הקובלנא, הוציא מתוך ארון הספרים את הרמב"ם, פתח אותו בהלכות אבל, עיין שם והשיב למתאונן:

אני אגזור בגבאים, אבל לך אין הדבר נוגע.

תמהו הרבנים, שהיו באותו מעמד, בשתים: (א) אף הם עיינו ברמב"ם באותו מקום ולא מצאו בו שום רמז מהלכה זו. (ב) מה תשובה זו למתלונן, ממה נפשך: אם צדק האיש והגבאים חייבים נזיפה, מדוע אין הדבר נוגע אליו, והרי הנפטר היה קרובו?

השיב להם ר' חיים:

כשבא האיש והרצה את טענתו, נסתפקתי ביסוד הדין שצריכים לקבור ראשון את הנפטר ראשון: אם זהו הדין הכללי של 'אין

מעבירין על המצוות, או שהוא דין מיוחד בקבורה משום כבוד המת, עיינתי ברמב"ם וראיתי שאינו מביא את הדין ב'הלכות אבל', ונמצא שאין הטעם משום 'כבוד המת', אלא הרי זה דין כללי בכל המצוות כולן, ואין עניינו להלכות אבלות. ומכיון שכן, הרי שהגבאים לא פגעו בכבוד הנפטר, אלא סתם עברו על דין. ובכן, אני בתורת רב דמתא, מוטל עלי לגעור בהגבאים, אבל מה זה נוגע להאיש? [ע"כ המעשה].

ואף כאן אפשר לומר: שאמנם הם עוררו על הבעי' של הסבת נחלה, אבל הם אינם 'בעלי דין', ואין התשובה שייכת להם.

עלה על הר העברים (כו יב)

■ י"ב מעלות היו, ועלה אותם משה בפסיעה אחת - לשם מה נעשה לו נס זה?

רש"י, (דברים לד א), י"ב מעלות היו שם, ועלה משה בפסיעה אחת.

אילת שואל: לשם מה נעשה לו נס זה?

א. [ויש לישב בהקדם] דאיתא ברש"י (דברים לב מח): בג' מקומות, נאמר 'בעצם היום הזה'.

א"ק, והנה אצל נח, התבטלה מחשבתם ע"י דובים ואריות / במצרים, התבטלה מחשבתם, ע"י ש'כל כך הוכו', שהם עצמם לא די של עיכוב, אלא 'ותמהר מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ' / ואילו במיתת משה, לא כתוב האין התבטלה מחשבתם, וי"ל: שהם חיכו לו ב"ב המעלות, כדי למונעו מלעלות, והוא דילג מעליהם בקפיצה אחת. [ובזה מיושב מה שהקשה אילת].

כאן יש להביא המעשה עם גר הצדק*, שאמר לו הגר"א: רבי אברהם! לך מהר, ואפשר שלקח הגר"א 'דין זה' ממהירות של משה.

ב. א"ק, עי"ל, שאין כאן שום נס, אלא משה הי' גיבור ביותר [פרש לבדו האהל על המשכן, ועוד], וכשמהיר לקיים ציווי ה' - ממילא קפץ קפיצה של י"ב מעלות.

* וזה דבר המעשה: כאשר יצא גר הצדק להשרף, היו ספיקות בלב הגר, האם למהר - כדי לקיים מצות 'קידוש ה' במהירות או ללכת לאט, ולקיים גם המצוה של 'וחי בהם', ראהו הגר"א דרך החלון, ואמר לו 'לך מהר'.

יפקד ה'... איש על העדה (כו טז)

■ זמן מסוגל לבקשות

רש"י, כיון ששמע משה, שאמר לו הקב"ה: תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר משה: הגיעה שעה שאתבע צרכי - שירשו בני את גדולתי.

שואלים: הרי כל שהתחדש כעת הוא 'ירושת הבת', אבל 'ירושת הבן' כבר היתה קודם, ולמה חיכה משה עד עתה?

א"ק, ואולי י"ל שבעת 'מתן תורה' בעניני ירושה - הוא 'זמן מסוגל' לבקש 'ענין ירושה' שירשו בניו גדולתו.

וכמו שמקובל על 'חג שבועות', שהוא 'זמן מסוגל' לבקש על 'לימוד התורה', לפי שניתנה בו תורה [וכן בכל מועד לפי ענינו] - כן יש לומר כאן.

יפקד ה'... איש על העדה (כו טז)

■ מדוע ביקש משה שירשו בניו גדולתו - וכי אינו רואה שיהושע ראוי יותר [פניו כלבנה]?

רש"י, כיון ששמע משה שאמר לו המקום: 'תן נחלת צלפחד לבנותיו', אמר הגיעה שעה שירשו בני את גדולתי. אמר לו הקב"ה: 'לא כך עלתה במחשבה לפני' כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל.

א"ק, וכי לא ראה שפני יהושע כפני לבנה, משא"כ ב'בני משה' לא מצאנו שבח כזה?

א. תשובה: כל זה נעשה רק אחר שסמך את ידיו עליו [ואם הי' סומך משה על בניו, אפשר שהיו נעשים גם הם כלבנה].

וכן מצאנו בילקוט (תהלים רמו תשנ) לגבי כהן גדול: 'על כן משחך אלהים שמן ששון', מכיון ששמן המשחה יורד על הכהן, אם היה קצר - נעשה ארוך, שחור - נעשה לבן, פניו רעות - נעשה משחקות.

וכן בשאול אשכחן (ש"א י כג): 'ויגבה משכמו ומעלה מכל העם', ומסתבר שהי' זה מחמת המשחיה.

■ באופן אחר, הואיל ויהושע 'גדול התלמידים' - מדוע רצה משה למנות את בניו?

א"ק, הנה בוודאי יהושע הי' גדול מבני משה, שהרי הוא גדול תלמידיו של משה, כדאיתא: משה קיבל תורה מסיני ומסרה

ליהושע. וא"כ כיצד על בדעתו של משה למנות את בניו בזמן דאיכא יהושע?

ב. תשובה: אדרבא הואיל ו'הרבנות מקברת את בעליה' (אבות א י), לא רצה משה להטיל עליו 'צרכי ציבור', כדי שיוכל לעסוק בתורה בלבד.

קח לך את יהושע בן נון (כו יח)

■ היו גדולים מיהושע - ומדוע הוא נבחר להנהיג את ישראל

כך הובא בשם מרן הגר"ג אדלשטיין ש"א (גליון חיזוק 413): יש להתבונן מדוע זכה יהושע לגדולה זו, הרי היו בישראל גדולים ממנו, שהרי יהושע הי' מן המרגלים [שהיו רק שרי חמישים, כן כתב בעה"ט יג, ג], ולמעלה ממנו היו שרי מאות ושרי אלפים [שעולים יחד לסך כמה אלפים].

וגם במרגלים עצמם היו גדולים ממנו [שהוא נמנה חמישי, וביאר הרמב"ן (יג ד) שהמרגלים נמנו לפי סדר גדולתם], ומדוע נבחר דווקא הוא להיות מנהיג על ישראל.

אלא הטעם הוא מחמת 'שימוש חכמים' בכל כוחו, כמובא בחז"ל (במדבר רבה כא ד).

ויסמוך את ידיו עליו (כו כג)

■ מה שבח למשה שסמך ב' ידיים? ומדוע בצינוי לא נאמר לו ב' ידיים? רש"י, שלא נצטווה אלא ביד אחד, והוא סמך בב'.

א"ק, צ"ב מה שבח יש כאן, הלא בוודאי יש תועלת בב' ידיים יותר מיד אחת.

ואין ת"ח אחד בדורנו, ש'תרע עינו' אם יצטווה לתת מהודור לאחר, בפרט שיועד ש'גם לאחר שיתן לאחר', לעולם יהי' הסומך גדול מן הנסמך [הסיפא נכתב, כלפי המשל של חכם בדורנו].

וצ"ל, שלא מדובר כאן ב'שבחו של משה', אלא ב'ביאור המקראות'.

והטעם שלא צווה לסמוך בב' ידיים, אפשר לומר, שה'יד השנייה', נצרכת שתבוא מכח הרב [בנדבת לבן], ולא מכח הציווי.

וכמו שמצאנו במצוות רבות, של 'נדבת הלב', שלא ניתן שיעורם בפירוש, כדי שיהי' שייך בהם ענין 'הרומז מאתכם'.

את הכבש אחד תעשה בכורך (כו ד)

■ באיזה כבש השתמשו לתמיד?

יש כלל בדינינו: הואיל ונעשית בו מצוה אחת - תעשה בו מצוה נוספת (כגו' גמ' ברכות לט), וא"כ לפי"ז הי' ראוי לחזור אחר כבש שעשו בו מצוה. וג' מצוות אפשריות: גז, מעשר בהמה [בט' בהמות שנותנו לאחר המעבר], ופדיון חמור.

והנה א. מצות 'ראשית הגז', אינו שייך לגוף הכבש [וכמו למשל אם היו מעשרים את החלב בקרבן נקבה, אין זה מצוה בכבש עצמו]. ב. אם 'העבירו אותו תחת השבט', נחשב שקיימו בו מצוה*, ג. אם פדו בו חמור.

* ראה מה שהבאנו עה"פ (ויקרא כו ל): 'וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט' 1986.

אך מאידך אולי אפשר לומר ש'חילופי בהמה טמאה', גנאי הוא לקרבן, ובכלב שגנאי גדול הוא אסרתו תורה לגמרי, ובשאר בהמות 'לא אסרתם', אבל ניתן ללמוד 'שלא נוח' לתורה עם חילופי בהמות טמאות [ולא הוי הידור].

הפטרת פנחס

◀ ואחר הרעש קול דממה דקה (מלכים א יח)

א"ק, יש להסתפק, האם הי' זה 'קול דממה', או שפשוט לא שמע כלום?

ומדכתיב: 'ויהי כשמע אליהו' [דמשמע ששמע 'קול הדממה'], אין להוכיח, דיש לומר: 'שומע' היינו ש'הבין', וכן (מלכים א ג): 'ונתת לעבדך לב שומע'.

שו"ר בתפילת ו'נתנה תוקף', שאומרים: 'קול דממה דקה ישמע'.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM

וסמכת את ירך עליו (כו יח)

[בציווי] 'ירך' יד אחת במשמע, [ובמעשה] כתיב (כו כג): 'ויסמוך את ידיו עליו' פרש"י יותר ממה שנצטווה. שואל ה'כלי יקר', איך עבר משה על 'בל תוסיף'? ולכאורה י"ל, דלא נאמר למשה הגבלה [אחת - ולא שתיים], אלא שלא צוהו הקב"ה אלא על יד אחת*.

■ מדוע לא צוהו הקב"ה לסמוך בשתי ידיים

והנה בוודאי 'טובים השנים מן האחד' [כפי שהביא רש"י שם] א"כ מדוע לא נצטווה משה לסמוך בב' ידיים? [תשובה א] רצה הקב"ה שהיד השני' [שהיא מעידה גם על הראשונה], תבוא מ'נדבת הלב'.

[תשובה ב] אפשר שהכוחות שנתן משה ליהושע - 'משל משה' היו, והי' אמורים 'כוחות אלו' להחסר מכוחו של משה, ולכך לא צוהו הקב"ה למעט כוחו בב' ידיים [האם לבסוף אכן נחסר 'כוח משה', ראה מה שהבאנו בפסוק הבא].

--

* וישאל השואל, מאן מפיס?! אולי גם בתפילין ד' בתים אבל כל המוסיף משובח? ולשיטת ר"ש [דדריש טעמא דקרא] הענינים פשוטים יותר. ומצד שני, 'כל אחד מבין' [שגם בלא ר"ש] הכתוב (:): 'קומי שאי את הנער והחזיקי את ירך בו' לא בא לשלול שני ידיים.

וסמכת את ירך עליו (כו יח)

■ האם נחסר כוחו של משה - ע"י שסמך את יהושע

[בקצרה] לגבי 'סמיכת יהושע', לא מצאנו - ואצל 'סמיכת זקנים' הי' אמור כוחו להחסר, אך לבסוף לא נחסר.

■ האם נחסר כוחו של משה - בסמיכת שבעים זקנים

אצל 'שבעים זקנים' [נראה שנחסר כוחו, שמעלתם נחסרה ממה] שבתחילה אמר לו הקב"ה (יא יז): 'ואצלתי מן הרוח אשר עליך', וכתב בעה"ט: כי אני לא אבחרם ולא אתן מרוחי עליהם, כי אני אמרתי כי 'אתה לבדך תשא אותם' - ואתה אמרת 'לא אוכל לשאת משא כל העם הזה' בחר לך מי שישא עמך ותתן מרוחך עליהם, לכן כתיב (:): 'ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש' (ע"כ בעה"ט).

הרי שבתחילה הי' אמור להתחסר כוחו של משה ע"י סמיכת ע' זקנים* - אמנם לבסוף כתב רש"י [אצל שבעים זקנים] ושמתי עליהם. למה משה דומה באותה שעה לנר [שמונח על גבי מנורה] והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום:

--

* שמא תאמר שכל זה, אינו מדבר כלל על מיעוט כוחו של משה, אלא מדבר רק על האופן שבו תגיע הנבואה לזקנים, ת"ש מדרש שהביא הרמב"ן [בהמשך]. רמב"ן, מביא מדרש (טו, כה): משל למלך שמסר פרדסו לשומר ונתן לו שכר השמירה אחר זמן אמר לו השומר: איני יכול לשמרו כולו לבדי, הבא עוד אחרים שישמרו עמי. אמר לו המלך: נתתי לך הפרדס שלי לשמרו וכל פירות שמירתו נתתי לך, ועכשו אתה אומר הבא עוד אחרים שישמרו עמי?! הריני מביא אחרים שישמרו עמך - והוי יודע שאין אני נותן להם שכר שמירה משלי, אלא מתוך שכר שנתתי לך משם הם נוטלים שכרם! - כך אמר לו הקב"ה למשה: אני נתתי לך רוח ודעת לפרנס את בני, ולא הייתי מבקש אַחֵר, כדי שתתייחד אתה באותה השמירה ועכשו אתה מבקש אחר?! תדע שמשלי אינם נוטלין כלום, אלא ואצלתי מן הרוח אשר עליך! ואף על פי כן לא חסר משה כלום (עד כאן המדרש).

לולי נטתה מפני כי אתה אותך הרגתי ואותה החייתי (כב לג / בלק)

צ"ב, מדוע יש למלאך לשנות מתוכניתו הראשונית, עדיין יכול הוא להרוג את בלעם ולהחיות האתון?
ואפשר, שלא נגזר עליו מיתה, אלא שאם הי' מתקדם הי' נחתך מחרב המלאך [שאינו ראוי להנצל מהסכנה].

אל מוציאו ממצרים (כג כב / בלק)

והרי 'מוציאם' הו"ל לומר?

ונראה לומר, שהכתיב גאולה לעצמו.

וכן הוא בפסוק (בראשית מו ד): 'אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה'.
וכן (דברים ל ג) 'ושב ה' אלוקיך את שבותך' רש"י? הכתיב גאולה לעצמו.

נאום הגבר שתום העין (כד ג / בלק)

רש"י, עינו נקורה ומוצאת לחוץ [יצאה ממקומה] וחור שלה פתוח (עכ"ד).
וצ"ב, מה ראה בלעם להזכיר מומו כאן, וכי יאמר נאום הגבר 'קטוע יד'?
[תשובה] לפי הבעש"ט, שהעין הזאת [הנקורה], היא העין שעליה חלה הנבואה, שבה פסק מלחטוא*.

■ אך אין הענינים כה פשוטים:

א. עדיין צ"ב, לאחר שנחסרה עינו [יצאה ממקומה], כיצד תחול עליה נבואה?
והתשובה היא [כך דומני אומרים]: שכנגד כל אבר 'גשמי' - יש חלק 'רוחני' וגם כשהחלק ה'גשמי' הולך, החלק ה'רוחני' נשאר, ועליו חלה הנבואה.
ב. [עוד צ"ב על דברי הבעש"ט] שהרי ג' נבואות היו [האחרונה מתחלקת לשנים], ובראשונה שעדיין לא הי' סומא [זו הנבואה שבה אמר: 'מספר את רובע ישראל' ועל דבר זה נסמית עינו (גמ' נדה לא)] כיצד אמרה קודם שנסתמא?
ואולי הי' סומא באחת מעיניו עוד קודם נבואה ראשונה [שהי' גלגל העין נתון במקומו, אך לא ראה בו], ולאחריה נחטטה עינו**. [חלק מהדברים הובאו ב-2399]

■ כיצד ראה את ישראל - הרי היו מכוסים בענן

אגב, אחר שנסמית עינו כתיב ('): 'וישא עיניו וירא' 'עיניו' ל' רבים - והרי נסמית עינו? גם שואלים איך ראה את ישראל, הרי היו מכוסים ב'ענני כבוד'?

תשובה: אין 'נשיאת עינים' אלא, ל' מחשבה והתבוננות [יסוד זה הובא גם ב-1188].

* כך מביאים בשם הבעש"ט: שכח הנבואה צריך לחול על אבר, והנה בלעם כל אבריו טמאים היו, ולא הי' לנבואה על מה לחול, עד שנמצא לו העין ש'אינו רואה בה' שהיא נקיה מאיסור, ועליה תחול הנבואה.

** וזה מתאים עם המובא ב-2932 שבראשונה הקריב בלק ובלעם, ולאחר שנחטטה, נעשה בע"מ הפסול להקריב.

והכי איתא בגמ' (סנהדרין קה:) 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור ... למען דעת צדקות ה' (מיכה ו ה) אמר להן הקב"ה לישראל: דעו כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא כעסתי כל אותן הימים ... שאם כעסתי לא נשתייר מישראל 'שריד ופליט' וזהו שאמר בלעם: 'מה אקב לא קבה אל' [כל אותם הימים לא יכולתי לקלל לפי שלא זעם ה'] (ע"כ, בשינוי מועט).

וצ"ב אחר שלא נתן לו הקב"ה לקלל, כדכתיב (דברים כג ו): ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה, א"כ אפשר שישאר 'מידת הכעס' הנוהגת בכל יום?

[תשובה א] ב'רגע הראשון' שיצאו הקללות [עוד בטרם נהפכו לברכה] היו הקללות מביאות חורבן.

[תשובה ב] עצם ההיפוך של הקללות לברכות, לא הי' נעשה, אם היתה שולטת 'מידת הכעס'.

■ האם יצא מפי בלעם קללה - או רק ברכה

וב' פירושים אלו [דלעיל] תלויים האם יצא מבלעם קללה שנהפכה לברכה [וברכותיו הכתובות בתורה הם 'תרגום הקללות' לאחר ההיפוך] או שיצאו מפיו מיד ברכות?

[ומתרגום יונתן (שם) משמע [תשובה ב] שיצאו מפיו מיד ברכות*].

ומהגמ' (שם) קצת משמע [תשובה א] שיצאו קללות שנהפכו לברכות, דאיתא התם: וכולם [כל ברכות בלעם] נהפכו לקללה [ברכות הזמנים].

ובשלמא אם בלעם קלל, אלא שהקב"ה לא כעס באותו זמן, נמצא שהיתה ה'קללה' קיימת ותלויה [פצצה שלא התפוצצה] ולאחר זמן פעלה - אך אי נימא שמעולם לא יצא קללה מפיו, מה הם הדברים שחזרו לקללה?! [ויש לדחות**].

--

* שתרגם: ויהפוך ה' אלוקיך בפיו בעבורכם את הקללות לברכה.

* שלאחר זמן, כשהיו ישראל ראויים לעונש, לקח הקב"ה את הברכות, תרגם אותם ב'היפוך' [כמו שהי' צריך להיות אם לא הי' מתערב בתחילה] והטיל אותם על ישראל.

על המצב

דרשו חז"ל (ברכות סא:) 'בכל נפשך' אפי' נוטל את נפשך.

ועד כאן לא שמענו אלא כשנוטל פעם אחת, איבעא להו, פעמים רבות מהו? והיכן מצאנו 'פעמים רבות'? ת"ש (ב"ב ח:): 'שבי קשה מכולם' גם ממיתה.

לשבר את הלב

ולא נכתב הנ"ל אלא 'לשבר את הלב', כדי להתחזק ולהרבות בתפילה על אחינו הנתונים בצרה ב' שנים.

—

ודאתינן עלה, ודאי שחייבים למסור את הנפש אפי' פעם רבות, שכן מצאנו בגמ' (ב"מ ל:): 'ב'כל המצוות' שיש לקיימם 'שוב שוב ושוב' [ראה גמ' שם לא].